

રૂપરેખા

- 8.0 ઉદ્દેશો
- 8.1 પ્રસ્તાવના
- 8.2 છેલ્લા સવાસો વર્ષ
- 8.3 ડીડીસીમાં વિકાસ
 - 8.3.1 18મી અને 19મી આવૃત્તિઓ
 - 8.3.2 20 મી અને 21મી આવૃત્તિઓ
 - 8.3.3 ડીડીસીનું કમ્પ્યુટરીકરણ
- 8.4 યુડીસીમાં વિકાસ
 - 8.4.1 આઈએમઈ 1985 અને 1993
 - 8.4.2 કમ્પ્યુટર આધારિત યુડીસી
 - 8.4.3 યુડીસી અને યુનિસિસ્ટ
 - 8.4.4 યુડીસી કમ્પ્યુટરીકરણ
- 8.5 સીસીમાં વિકાસ
 - 8.5.1 7મી આવૃત્તિનું પ્રકાશન
 - 8.5.2 સીસીનું કમ્પ્યુટરીકરણ
- 8.6 આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદો
 - 8.6.1 એફઆઈડી/સીઆર - ઈન્ટરનેશનલ સ્ટડી કોન્ફરન્સ અને કલાસીફિકેશન રિસર્ચ (આઈએસસીસીઆર)
 - 8.6.2 ISKO ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ
- 8.7 વ્યવસ્થાતંત્ર મંડળીઓ અને સંશોધન જૂથો
 - 8.7.1 લાયબ્રેરી રિસર્ચ સર્કલ
 - 8.7.2 એફઆઈડી/સીઆર
 - 8.7.3 વર્ગીકરણ સંશોધન સમૂહ
 - 8.7.4 ડોક્યુમેન્ટેશન રિસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ સેન્ટર
 - 8.7.5 ઈન્ટરનેશનલ સોસાયટી ફોર નોલેજ ઓર્ગેનાઈઝેશન
- 8.8 વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓની ચકાસણી
- 8.9 બ્રોડ સિસ્ટમ ઓફ ઓર્ડરીંગ
- 8.10 સ્ટાન્ડર્ડ રેફરન્સ કોડ અને બીએસઓ માટેની ભલામણ
- 8.11 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણની વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ
- 8.12 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ અને કમ્પ્યુટર

- 8.13 ઈન્ટરનેટ : ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિ
- 8.14 નિષ્કર્ષ
- 8.15 સારાંશ
- 8.16 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો (ઉત્તર સહિત)
- 8.17 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો
- 8.18 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 8.19 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન

8.0 ઉદ્દેશો (OBJECTIVES)

આ અગાઉના એકમોમાં તમે પ્રચલિત એવી વિવિધ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓનો પરિચય કેળવ્યો. આ એકમમાં ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના વિકાસમાં સાંપ્રત પ્રવાહો વિશે રજૂઆત કરવામાં આવશે.

આ એકમના અભ્યાસ પછી તમે નીચેની બાબતો વિશે જાણી શકશો.

- ગ્રંથાલય વર્ગીકરણમાં દૃષ્ટિ અને પરિચય સાથે તેનો ઈતિહાસ.
- DDC, UDC અને માં CC થયેલ વિકાસ.
- FID/CR તથા ISKO દ્વારા આયોજિત આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદોમાં વર્ગીકરણ અને જ્ઞાનવ્યવસ્થાપન સંબંધિત થયેલી ચર્ચાઓ અને તેના ક્ષેત્રો.
- ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના વિકાસના વિકાસમાં પ્રદાન કરનારી સંસ્થાઓ સંશોધન જૂથો તથા મંડળોના કાર્યોનું મૂલ્યાંકન CRG અને DRTC જેવી સંસ્થાઓ દ્વારા ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ સંબંધિત વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ.

8.1 પ્રસ્તાવના (INTRODUCTION)

ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ ઈતિહાસ, પ્રવાહ અને વિકાસનું પ્રથમ સીમા ચિહ્નરૂપ વર્ષ તે 1876 છે. જ્યારે મેલ્વિલ ડ્યૂઈએ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશન (DDC)ની રચના કરી. પાછલા વર્ષ (1876-2018) દરમિયાન ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ સતત વિકાસ કરતું રહ્યું છે. આ વર્ષ દરમિયાન ઘણી સામાન્ય અને વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ રચાઈ.

ઘણી રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓ અને ખ્યાતનામ ગ્રંથાલય શાસ્ત્રીઓએ ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે ઘણા સુધારા-વધારા અને વિકાસ હાથ ધર્યાં. વર્ગીકરણના વિવિધ પાસાઓ વિશે ચર્ચા હાથ ધરવા અનેક રાષ્ટ્રીય, પ્રાદેશિક અને રાષ્ટ્રીય સંસ્થાઓએ પરિષદો યોજી. પરિણામ સ્વરૂપે ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે વિપુલ પ્રમાણમાં સાહિત્ય પ્રકાશિત થયું. જેણે ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના વિકાસને બળ પૂરું પાડ્યું. છેલ્લા સાત દાયકાઓ દરમિયાન ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે થયેલ વિકાસની વાત અત્રે સંક્ષેપમાં પ્રસ્તુત કરવામાં આવી છે.

8.2 છેલ્લા સવાસો વર્ષ (LAST HUNDRED YEARS)

છેલ્લા સવાસો વર્ષ દરમિયાન વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે થયેલા વિકાસ અને પ્રવાહની ધારાને ડૉ. રંગનાથને ત્રણ જુદા જુદા કાળમાં ઓળખાવ્યા છે.

1. પૂર્વ મુખકકાળ (1976-1896)

આ કાળમાં મેલ્વિલ ડ્યૂઈની ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશન (1876) અને સી.અખે. કટરની એક્સીપાન્સીવ ક્લાસીફિકેશન (1891) પ્રકાશિત થઈ હતી.

2. સંક્રમણ કાળ (1897-1932)

આ સમયગાળામાં યુનિવર્સલ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશન (1895) અને લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ ક્લાસીફિકેશન (1904) પ્રકાશિત થઈ. (1906) સબ્જેક્ટ ક્લાસીફિકેશન પ્રકાશિત થઈ.

3. મુખકકાળ (1933-1972)

આ સમયગાળામાં ડૉ. રંથનાથનની કોલન ક્લાસીફિકેશન (1933) માં અને (1935) એચ.ઈ.બ્લિસની બબ્લિઓગ્રાફિક ક્લાસીફિકેશન અને (1961) રાઈડર્સ ઈન્ટરનેશનલ ક્લાસીફિકેશન પ્રકાશિત થઈ.

ઉપર્યુક્ત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ પૈકી કેટલીક વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓના પુનઃસંવર્ધન, વિકાસ, જાળવણી અને અમલ બાબતની જવાબદારી સંસ્થાઓ અથવા તંત્રને હસ્તક હતી.

8.3 DDCમાં વિકાસ (Development in DDC)

ડી.ડી.સી.16માં આવૃત્તિ બેન્જામીન કસ્ટરના સંપાદન નીચે પ્રકાશિત થઈ, અને તેમણે સાત વર્ષનું ચક્ર સ્થાપિત કર્યું. આ આવૃત્તિમાં તેમનો પ્રયત્ન સંજ્ઞાની એક વાક્યતામાં રહેલા સંઘર્ષોનું પુનઃવિચારણા કરીને નવા વિષયાંગો આપવાનો રહ્યો હતો. 17મી આવૃત્તિ (1965)માં બે ખંડોમાં પ્રકાશિત થઈ. 1. તાલિકા ખંડ અને 2. ભૌગોલિક તાલિકા અને સાપેક્ષસૂચી. જેમાં અગાઉની આવૃત્તિઓમાં રહેલી વિસંગતતાઓ દૂર કરવામાં આવી. સ્વરૂપ વિભાજનો સાથે શૂન્ય અને વિષય વિભાજન માટે શૂન્યના ઉપયોગની વિસંગતતાઓ ક્રમશઃ બદલવી.

8.3.1 18મી અને 19મી આવૃત્તિઓ

ખંડ 1 તાલિકા, ખંડ 2 કોઠાઓ અને ખંડ 3 સાપેક્ષસૂચિ. સૌપ્રથમ વખત પાંચ વધારાની તાલિકાઓ આપવામાં આવી. જેમાં T3 વૈયક્તિક સાહિત્યના પેટાવિભાગો, T4 વૈયક્તિક ભાષાના પેટાવિભાગો, T5 વંશ, જાતિ અને રાષ્ટ્રીય જૂથો, T6 ભાષાઓ અને T7 ભાષાઓની 5 તાલિકાઓ ઉમેરવામાં આવી. T1 મલક પેટાવિભાગોમાં વધારો કરવામાં આવ્યો. T2 એ ભૌગોલિક વિસ્તારો માટેનો છે.

19મી આવૃત્તિ 1979માં ત્રણ અંકોમાં પ્રકાશિત થઈ. આ આવૃત્તિઓના મહત્ત્વના લક્ષણો.

1. DDCમાં સામાન્યથી વિશિષ્ટ તરફ વર્ગીકરણની શૃંખલાબદ્ધ શ્રેણીનો આલેખ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે.
2. વર્ગીકરણ કરવા માટે વહેવારુ માર્ગદર્શન આપવામાં આવ્યું છે.
3. મુખ્યવર્ગ 800 સાહિત્યમાં વર્ગીકરણ રચવા માટેના ક્રમશઃ પગથિયા વિગતપૂર્ણ રીતે પ્રસ્તુત કરવામાં આવ્યા છે.

8.3.2 20 મી અને 21મી આવૃત્તિઓ

20મી આવૃત્તિ 1989માં 4 ખંડોમાં જહોન પી. કોમારામી વગેરે દ્વારા સંપાદિત છે. જેમાં ખંડ 1 પ્રસ્તાવના અને તાલિકાઓ, ખંડ 2 કોઠાઓ (000-500), ખંડ 3 કોઠાઓ (600-900) અને ખંડ 4 સાપેક્ષસૂચી અને માર્ગદર્શિકા. આ આવૃત્તિના મુખ્ય ઉદ્દેશ ઉપયોગકર્તાઓ માટેની સ્પષ્ટ સૂચનાઓ છે.

1. વ્યુહાત્મક રીતે વર્ગીકૃત કરનારાઓને વધુ માહિતી દર્શાવવી.
2. પુનઃલેખન કરી અસ્પષ્ટ મથાળાઓ દૂર કરવામાં આવ્યા છે.
3. ઉદાહરણો અને સમાવિષ્ટ નોંધોને પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવ્યા છે.
4. કેટલીક નોંધો ઉમેરવામાં આવી છે.
5. માર્ગદર્શિકાને વિસ્તારવામાં આવી છે.
6. ખ્રિસ્તી ધર્મ તથા USAના પૂર્વગ્રહને ઓછો કરવા તરફ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું છે.

8.3.3 ડીડીસીનું કમ્પ્યુટરીકરણ (Computrisation of DDC)

જુલાઈ 1988થી ફોરેસ્ટ પ્રેસ, અત્યાર સુધીના DDCના પ્રકાશકો ઓનલાઈન કમ્પ્યુટર લાયબ્રેરી સેન્ટર (OCLC) ના ભાગ બન્યા. આ પરિવર્તનથી DDC કમ્પ્યુટર વંશકૂળમાં જોડાયું. 1911 થી ફોરેસ્ટ પ્રેસ DDCના પ્રકાશક રહ્યા હતા. જ્યારે મેલ્વિલ ડ્યૂઈએ સૌપ્રથમ પુનઃમુદ્રણ કર્યું હતું. 1988 સુધી ફોરેસ્ટ પ્રેસ એ લેક પ્લેસિડ એજ્યુકેશનલ ફાઈન્ડેશનનો ભાગ હતો. જેની સ્થાપના ડ્યૂઈએ કરી હતી. DDCની 19મી આવૃત્તિ 1979 કમ્પ્યુટર ટેપ ઉપરથી પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. આ પછીના વર્ષોમાં ખૂબ વિકસિત કમ્પ્યુટર આધારિત સંપાદિત પદ્ધતિ મળી અને ડેટાબેઝ ઉપયોગમાં લઈને DDC 20 અને 21મી આવૃત્તિ રચી. DDC 21 બે સ્વરૂપમાં જોવા મળે છે. મુદ્રિત સ્વરૂપે અને ડ્યૂઈ ફોર વિન્ડોઝ એ માઈક્રોસોફ્ટ વિન્ડોઝ ટ્રેડમાર્ક (TM) આધારિત આવૃત્તિ (જે 1996માં પ્રકાશિત થઈ.) (CD વૃત્તાંત સ્વરૂપે) ડ્યૂઈ હોમ પેજમાં ડ્યૂઈ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશનની સાંપ્રત માહિતી મળે છે. તે વર્લ્ડ વાઈડ વેબ (WWW) એ URL.http/www.oclc.org/ff.

8.4 યુડીસીમાં વિકાસ (Development In UDC)

અગાઉના એકમોમાં આપણે જોયું કે યુનિવર્સલ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશન (UDC)નો વિકાસ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશનના આધારે થયો છે. 1905માં તે ક્લાસીફિકેશન ડેસિમલ યુનિવર્સલ નામે પ્રથમ વાર પ્રકાશિત થઈ હતી. આ પદ્ધતિ ઈન્ટરનેશનલ ફેડરેશન ફોર ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ ડોક્યુમેન્ટેશન (FID) દ્વારા સમયે સમયે અદ્યતન રાખવામાં આવે છે. સુધારા-વધારા થતા રહે છે.

8.4.1 આઈએમઈ 1985 અને 1993 (IME 1985 and 1993)

કેટલાક લોકો તરફથી માંગના પ્રતિભાવરૂપ વ્યાપક સંક્ષિપ્ત અંગ્રેજી આવૃત્તિ અધિકૃત એજન્સી બ્રિટિશ સ્ટાન્ડર્ડ ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (BSI) બહાર પાડતી રહી છે. 1948માં સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ BSI 1000 A પ્રકાશિત થઈ હતી. સંક્ષિપ્ત સુધારેલી આવૃત્તિ 1957માં પ્રકાશિત થઈ હતી. 1961માં તેની 3જી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ હતી.

8.4.1.1 આઈએમઈ 1985 અને 1997 (IME 1985 and 1997)

સંક્ષિપ્ત અંગ્રેજી આવૃત્તિઓને સ્થાને વ્યાપક વિભાજનો ‘ધ ઈન્ટરનેશનલ મીડિયમ એડિસન’ (IME) પ્રકાશિત થઈ હતી. આ IME અંગ્રેજી આવૃત્તિ બે ભાગ ધરાવે છે. 1. 1985માં પ્રકાશિત પદ્ધતિસરની તાલિકાઓ અને 2. 1988માં પ્રકાશિત થયેલ વર્ણાનુક્રમ વિષયસૂચી હતી. આ આવૃત્તિમાં સંપૂર્ણ આવૃત્તિઓની ત્રીજા ભાગની સામગ્રી ધરાવતી હતી. જે અંગ્રેજી, ફ્રેન્ચ અને જર્મન ભાષામાં પ્રકાશિત થઈ હતી. વધારામાં અંગ્રેજી સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિઓ (AEE) વિવિધ ચિહ્નો અને પ્રતિકો પૂરા પાડવામાં આવ્યા, બે નવાં પ્રતિકો : - (તીર) નો અર્થ થાય છે ‘વળી જુઓ’ ઉ.ત. 159.9 Psychology - 301.151; 591.51;

621.821: 616.89 and = (સમાંતર વિભાજનો)નો અર્થ “પેટા વિભાજનોની જેમ” થાય છે.

ઉ.ત 611.3 Digestive System. Elementary Canal

611.3 = (611.3 e.g. 611.31 Oral Cavity

1993માં અન્ય IME અંગ્રેજીમાં પ્રકાશિત થઈ હતી. ખંડ 5નો ઉપયોગ ભાષાવિજ્ઞાન માટે કર્યો હતો. તેને રદ કરીને ભાષાવિજ્ઞાનના વિભાજનોને વર્ગ 8માં ખસેડ્યા.

8.4.2 કમ્પ્યુટર આધારિત માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ પદ્ધતિઓમાં યુડીસી

(UDC In Computer Based Information Retrieval System)

1934ની આસપાસ સૂચવવામાં આવ્યું હતું કે UDC એ યાંત્રિક વ્યવસ્થા ઊભી કરવા માટે યોગ્ય છે. રોયલ સોસાયટીના નેજા નીચે 1948માં સાયન્ટીફિક ઈન્ફર્મેશન કોન્ફરન્સ (Scientific Information Conference) ભરાઈ હતી. સાથે જ UDC પદ્ધતિ યાંત્રિક પુનઃપ્રાપ્તિની કાર્યક્ષમતા તપાસવી. 1960ના દાયકામાં યુએસએ, બ્રિટ, જર્મન, ડેનમાર્ક અને સ્વીટ્ઝર્લેન્ડે UDC કમ્પ્યુટરીય નિયંત્રણ અને માહિતી પ્રક્રિયા જ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં અને નિર્દેશી ભાષા ઉપયોગમાં લઈ શકાય એ વિશેનો સંશોધન કાર્યક્રમ હાથ ધર્યો હતો. જે અમેરિકન ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ફિઝિક્સના માહિતીવિદ્ ફ્રિમેન અને આથર્ટને હાથ ધર્યું. 1960ના દાયકા દરમિયાન UDC વિશિષ્ટ યાંત્રિક અમલીકરણના Geo Science Abstract અને ક્ષેત્રમાં ઉપભોક્તાઓના રેખાચિત્રોની જાળવણીનું કાર્ય હાથ ધર્યું.

8.4.3 યુડીસી અને યુનિસિસ્ટ (UDC and Unisist)

FID એ યુડીસીને છત્ર પદ્ધતિ (Root Scheme) બનાવવાનું વિચાર્યું જેની છત્રછાયા નીચે વિશિષ્ટ વર્ગીકરણોની પ્રસ્તુતતા, થિસોરી અથવા વર્ણક યાદીઓ યુડીસીના વિભાગો પોતે જ યુડીસી આધારિત પદ્ધતિ માટે તેઓએ પસંદ કર્યાં. આ વિભાવનાને કારણે

યુડીસીને સ્વીકાર યુનિસિસ્ટ આઈ.સી.એસ.યુ./પ્રોડક્ટ સ્વીચીંગ લેંગ્વેજ < > સ્વીકાર કરવાને પ્રોત્સાહન મળ્યું. યુનિસિસ્ટ માટે એસ્લીબના અભ્યાસે એવું દર્શાવ્યું છે કે યુડીસીએ પ્રમુખ અસ્તિત્વ ધરાવતી પદ્ધતિઓમાં ઓછી અસંતોષકારક છે.

8.4.4 યુડીસી કમ્પ્યુટરીકરણ (Computerisation UDC)

ત્રણ દાયકાઓ કરતાં વધુ સમય યુડીસી કમ્પ્યુટરીકરણ, વાઝમયસૂચીય વર્ણન અને સારસેવા માટે ફળદાયી રીતે ઉપયોગમાં લેવાય છે તે વિષયનિર્દેશીકા, માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ એસડીઆઈ સેવા માટે પણ ઉપયોગમાં લેવાય છે.

રિગ્બીએ યુડીસીના યાંત્રિકીકરણ વિશે એલસીનોરની 1964ના પરિસંવાદમાં મેટ્રોલોજિકલ અને જિયોએસ્ટ્રોફિકીકલ ટાઈટલ્સ, ઉપયોગમાં લઈને કમ્પ્યુટર દ્વારા કર્તા અને વિષયસૂચી કરી બતાવી હતી.

રિગ્બીએ યુડીસી સાથે કમ્પ્યુટરના ઉપયોગ અંગેના સર્વેક્ષણમાં 60થી વધુ પ્રયોગો અથવા કાર્યાન્વિત પદ્ધતિના અહેવાલમાં 15 દેશો અને 5 આંતરરાષ્ટ્રીય પ્રકલ્પ અંગેનું વર્ણન વિસ્તારપૂર્વક પ્રસ્તુત કર્યું છે.

8.5 સીસીમાં વિકાસ (DEVELOPMENT IN CC)

ડૉ. એસ. આર. રંગનાથન રચિત કોલન ક્લાસીફિકેશન (CC)ની પ્રથમ આવૃત્તિ 1933માં પ્રકાશિત થઈ હતી. 1952 સુધી તે યુસ્ત મુખકીય વર્ગીકરણ પદ્ધતિનો પ્રકાર હતી. 1950માં યુસ્તતાને તોડીને પૂર્વ-નિશ્ચિત મુખસૂત્ર આધારિત પદ્ધતિ ની. ત્યારબાદ CCની 4થી આવૃત્તિ મુક્ત મુખકીય પદ્ધતિ તરીકે વિકાસ પામી, અને તે પૃથક્કરણીય સંયોજિત બની.

8.5.1 7મી આવૃત્તિનું પ્રકાશન (7th ed.)

1987માં CCની 7મી આવૃત્તિ પ્રકાશિત તથઈ. તે ત્રણ ખંડોમાં પ્રકાશિત કરવાની યોજના હતી. ખંડ 1. વર્ગીકરણ કોઠાઓ, ખંડ 2 અને 3 સૂચી અને તૈયાર કરેલા ઉદાહરણો, અલબત્ત, 1987 સુધી ખંડ 1 જ તૈયાર થયો. આવૃત્તિ 6ઠી (1960)ના સંયોજક ચિહ્નોમાં વધુ કેટલાક ઉમેરાયા. જેવાં કે : & (એમ્પરસેંડ), + (વત્તા) અને ” (બેવડા ઉલ્ટાવેલ અલ્પવિરામ), * (ફૂદડી) મૂળભૂત મૌલિક શ્રેણી ‘વસ્તુ’ (Mater) (M)ને ત્રણ વિભાગમાં વિભાજિત કરવામાં આવ્યા. 1. MT (Matter Method) (વસ્તુ પદ્ધતિ), 2. MM (Malter Materials) (વસ્તુ-પદાર્થ), 3. MP (Malter Proparty) (વસ્તુ-ગુણ), સાથે જ ભાષા, કાળ તથા સ્થળના મુખકો વિસ્તારવામાં આવ્યા.

8.5.2 સીસીનું કમ્પ્યુટરીકરણ (Computerisation Of CC)

કેસ વેસ્ટર્ન રિઝર્વ યુનિવર્સિટી (ઓહિયો)ના વિકાસમાં મુખક પૃથક્કરણનો પ્રભાવ જોવા મળે છે. ડૉ. ફુગમેન (ISKO જર્મની) તેમના રાસાયણિક પૃથક્કરણ પદ્ધતિઓ માટે મુખક પૃથક્કરણનો ઉપયોગ કર્યો. ઓનલાઈન માહિતી પદ્ધતિમાં ફલક ગોઠવણીના હેતુઓ માટે ઉપયોગમાં લીધેલ સિરેક્સ યુનિવર્સિટી, ન્યૂયોર્ક દ્વારા PMESTનો ઉપયોગ કમ્પ્યુટર નિર્મિત નિર્દેશિકા માટે કર્યો.

ભારતમાં 1967માં DRTC એ મુખક પૃથક્કરણને આધારે કમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામ લખ્યો અને કમ્પ્યુટર દ્વારા CCનો ઉપયોગ કરીને CC વર્ગીકરણ માટે SDI સેવાઓ અને શૃંખલા નિર્દેશીકરણ અને નિર્દેશીકરણ (Cyclic) માટે કમ્પ્યુટર પ્રોગ્રામનો ઉપયોગ કર્યો. વેસ્ટર્ન ઓન્ટેરિયો (કેનેડા)ની સ્કૂલ ઓફ લાયબ્રેરી સાયન્સે CCના કોઠાઓનો ઉપયોગ કરીને પર્યાય કોશને વિકસાવ્યો. 1968માં DRTC એ સામાન્ય કમ્પ્યુટરનો ઉપયોગ કરીને વર્ગીકૃતસૂચી પદ્ધતિમાં CCની મુક્ત મુખકીય વર્ગીકરણ પ્રલેખ શોધવા માટેની કાર્યપદ્ધતિના પગરણ શરૂ કર્યાં.

8.6 આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદો (INTERNATIONAL CONFERENCES)

ગ્રંથાલય વિજ્ઞાનની પરંપરાગત શાખાઓ જેવી કે સૂચીકરણ, નિર્દેશીકરણ અને સારકરણની તુલનામાં છેલ્લા 12 દાયકા ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ ક્ષેત્રે પ્રમુખ વિકાસ અને નવીન પ્રવાહોએ મહત્વનું સ્થાન મેળવ્યું છે.

છેલ્લા ચાર દાયકાઓમાં વિશેષતઃ 1957 થી અનેક આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદોમાં ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ/જ્ઞાન વ્યવસ્થાપક ક્ષેત્રે FID/CR અને International Society for Knowledge Organisation (ISKO) જેવી સંસ્થાઓ દ્વારા પરિષદો યોજાતી રહી છે.

8.6.1 એફઆઈડી/સીઆર - ઈન્ટરનેશનલ સ્ટડી

કોન્ફરન્સ અને ક્લાસીફિકેશન રિસર્ચ

(આઈએસસીસીઆર)

FID/CR - International

Study Conferences on Classification

Research (ISCCR)

1957થી FID/CR દ્વારા વર્ગીકરણ સંશોધન ઉપર છ પરિષદો ઈન્ટરનેશનલ સ્ટડી કોન્ફરન્સીસ ઓન ક્લાસીફિકેશન રિસર્ચ (ISCCR) વિષય ઉપર યોજવામાં આવી છે. જેની પ્રથમ પરિષદ ટોર્કિંગ (ઈંગ્લેન્ડ) ખાતે 1957માં યોજવામાં આવી હતી. રંગનાથને તેમના ઉદ્ઘાટન પ્રવચનમાં ‘ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ એ વિદ્યાશાખા’ બાબતે લંબાણપૂર્વક ચર્ચા કરી હતી. પરિષદની મુખ્ય ભલામણો નીચે મુજબ હતી.

1. વર્ગીકરણનો વ્યાપ
2. વર્ગીકરણની પદ્ધતિઓ
3. સંશોધનની જરૂરિયાત
4. વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ
5. પદ્ધતિઓ વચ્ચેના તફાવતો
6. પદ્ધતિઓની રચના અને અમલ
7. પત્રસૂચીમાં સંજ્ઞા દશ્યાત્મક રીતે છૂટા પાડવા
8. યંત્ર પદ્ધતિઓ
9. સંશોધન પ્રકલ્પો
10. વર્ગીકરણની સામાન્ય પદ્ધતિઓ

11. વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓના વિકાસ
12. સંશોધનને પ્રોત્સાહન

1964 સપ્ટેમ્બર 14-18 એલસિનોર (ડેનમાર્ક) ખાતે ISCCRની બીજી પરિષદ યોજવામાં આવી હતી. જેમાં “ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ સદીઓથી વિષય ઉપર ડૉ. રંગનાથને પ્રમુખીય વક્તવ્ય આપ્યું હતું. આ પરિષદમાં પાંચ જૂથોમાં અભ્યાસ લેખો રજૂ થયા હતા.

1. વર્ગીકરણના સામાન્ય સિદ્ધાંતો
2. યાંત્રિક વર્ગીકરણમાં સંશોધન
3. પસંદગીયુક્ત અને વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ
4. કાર્યપદ્ધતિનું મૂલ્યાંકન
5. ભાવિકાર્યો માટેની દોરવણી

1975 જાન્યુઆરી 6-11 દરમિયાન ISCCRની ત્રીજી પરિષદ મુંબઈ ખાતે યોજાઈ હતી. જેમાં નીચે મુજબની ભલામણો કરવામાં આવી હતી.

1. વૈશ્વિક માહિતી નેટવર્ક માટે પદ્ધતિઓની કમ રચના અંગેના સામાન્ય પાસઓ.
2. વૈશ્વિક માહિતી નેટવર્ક માટેની કમ યોજનાઓ માટેના અનુભવજન્ય રીતો અને સૈદ્ધાંતિક નમૂનાની રચના કરવી.
3. પદ્ધિઓનું મૂલ્યાંકન
4. આંતરવિદ્યાશાખાકીય વિષયવસ્તુ
5. શિક્ષણ
6. વિકસતા દેશોની આવશ્યકતા અને પ્રશ્નો

ISCCR ની ચોથી પરિષદ અગસબર્ગમાં (જર્મની) જૂન 28, જુલાઈ 2 1982 માં યોજાઈ હતી. આ પરિષદનો વિષય ‘યુનિવર્સલ ક્લાસીફિકેશન સબજેક્ટ એનાલીસીસ એન્ડ ઓરિટીંગ સીસ્ટમ’ હતો.

8.6.2 ISKO ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ (ISKO International Conference)

ધ ઈન્ટરનેશનલ સોસાયટી ઓફ નોલેજ ઓર્ગેનાઈઝેશન (The International Society for Knowledge Organisation) (ISKO)ની સ્થાપના 1989 થઈ હતી. તેણે જ્ઞાન વ્યવસ્થાન ઉપર ચાર આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદો યોજાઈ હતી. આ પરિષદોના ભાગરૂપ થયેલ ચર્ચા-વિચારણા નીચેના ફકરાઓમાં પ્રસ્તુત છે.

પ્રથમ ISKOની આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ ઓગસ્ટ, 15-17, 1990માં જર્મની ખાતેની ટેકનિકલ યુનિવર્સિટી ખાતે યોજાઈ હતી. જે માટે “જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન માટેનું ઓજાર અને માનવ ક્રિયા પ્રતિક્રિયા” પસંદ કરવામાં આવ્યો હતો. જેમાં રજૂ થયેલા શોધપત્રો હતા.

1. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન સંબંધી સામાન્ય સવાલો
2. પામ્ય પૃથક્કરણની યાંત્રિક ગણતરી
3. પરિભાષા
4. વૈશ્વિક પદ્ધતિઓમાં જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન
5. શબ્દભંડોળના સવાલો
6. ઓનલાઈન પુનઃપ્રાપ્તિ
7. વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓમાંથી પુનઃ પ્રાપ્તિ
8. વૈશ્વિક પદ્ધતિઓમાંથી પુનઃપ્રાપ્તિ
9. પુનઃપ્રાપ્તિ યાંત્રિકી અને નિર્દેશીકરણ

મદ્રાસ ખાતે ઓગસ્ટ 26-28 1992માં ISKOની બીજી પરિષદ યોજાઈ હતી. વિષય હતો “જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનમાં પ્રત્યક્ષ જ્ઞાનના નમૂનાઓ” જેમાં રજૂ થયેલા શોધપત્રો.

1. જ્ઞાન અને જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન
2. ગ્રંથાલયોમાં જ્ઞાનની શોધ
3. માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિમાં જ્ઞાનની શોધ
4. સમસ્યા ઉકેલ માટે જ્ઞાનની શોધ
5. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન પ્રત્યે વર્ગીકરણ વિદ્યાકીય અભિગમ
6. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન પ્રત્યે પૃથક્કરણીય સંયોજિત અભિગમ
7. જ્ઞાન ઉદાહરણના નમૂનાઓ અને તેનો અમલ

ત્રીજી આંતરરાષ્ટ્રીય ISKO પરિસંવાદ જૂન 21.24, 1994 માં કોપનહેગન, ડેનમાર્ક ખાતે ધ રોયલ સ્કૂલ ઓફ લાયબ્રેરિયનશીપ પદે યોજાયેલ. જેનો વિષય હતો, “જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન અને ગુણવત્તા સંચાલન” રજૂ થયેલા શોધપત્રો.

1. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનમાં રજૂ થયેલા શોધપત્રો.
2. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનના સિદ્ધાંતો
3. વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ અને શબ્દભંડોળની અપેક્ષાઓ
4. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનનાં ક્ષેત્રમાં જ્ઞાનનું ક્ષેત્ર
5. પદ્ધતિઓની રચના માટે પ્રતિનિધિરૂપ
6. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનમાં ભાષાવિજ્ઞાન
7. પ્રત્યાયન અને જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન
8. નવી પ્રૌદ્યોગિકી અને જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન

ચોથી આંતરરાષ્ટ્રીય ISKO પરિષદ લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના જેમ્સ મેડિસન મેમોરિયલ બિલ્ડીંગ વોશિંગ્ટન ખાતે યોજાઈ હતી. જૂન 15-19, 1996 માં જેનો વિષય હતો, ‘જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન અને પરિવર્તનો’ જેમાં રજૂ થયેલાં શોધપત્રો.

1. લાયબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ ક્લાસીફિકેશન
2. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપનમાં પરિવર્તનનું સંચાલન
3. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન ઓનલાઇન પર્યાવરણમાં
4. વાઙ્મયસૂચીય ઘટકોમાં પ્રાદ્યોગિકીનો પ્રભાવ
5. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન ઉપભોક્તાનું પ્રતિબિંબ
6. જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન પ્રત્યે આંતરવિદ્યાશાખાકીય અભિગમો
7. સ્વાભાવિક ભાષાની પ્રક્રિયા
8. ડ્યૂઈ ડેસિમલ ક્લાસીફિકેશન

ISCCRનો પાંચમી પરિષદ ટોરેન્ટો (કેનેડા) ખાતે જૂન 24-28, 1991માં યોજાઈ હતી. આ પરિષદનો વિષય “જ્ઞાનના પ્રતિનિધિત્વ અને વ્યવસ્થાપન માટે વર્ગીકરણ સંશોધન” હતો. જેમાં શોધપત્રો ત્રણ વ્યાપક કક્ષામાં રજૂ થયા હતા.

1. સામાન્ય સિદ્ધાંતો અને નીતિઓ
2. માળખું અને વર્ગીકરણનું તર્કશાસ્ત્ર
3. પ્રયોગમૂલક શોધ કરવી.

ISCCRની 6ઠ્ઠી પરિષદ, લંડન યુનિવર્સિટી કોલેજ ખાતે જૂન, 16-19, 1997 દરમિયાન યોજવામાં આવી હતી. જેમાં વિષય હતો ‘માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ માટે જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન.’ આ પરિષદના પુરસ્કર્તા યુનિવર્સિટી કોલેજ લંડન, એસલીબ, વર્ગીકરણ સંશોધન જૂન (CRG) તથા ISKO હતાં. જેમાં ચર્ચાતા વિષયો હતા.

1. માહિતી વ્યવસ્થાપનમાં વર્ગીકરણની ભૂમિકા
2. વર્ગીકરણ સંશોધન માહિતી પુનઃ પ્રાપ્તિ વિજ્ઞાણકીય પ્રકાશન
3. વર્ગીકરણ માટેની સ્વયં સંચાલિત કાર્ય પદ્ધતિ
4. સંશોધકો અને વાસ્તવિક વિશ્વ
5. વર્ગીકરણ માટેના ઓજારો અને વર્ગીકરણ એક ઓજાર
6. ડેટા નમૂનાઓ

8.7 વ્યવસ્થાતંત્ર મંડળીઓ અને સંશોધન જૂથો

(ORGANISATIONS, SOCIETIES AND RESEARCH GROUPS)

છેલ્લા પાંચ દાયકાઓ દરમિયાન વ્યવસ્થા તંત્રો, મંડળીઓ અને સંશોધન જૂથોએ ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના ઉદ્દેશો હાથ ધર્યા હતા. ગ્રંથાલય વર્ગીકરણને નવી દિશા આપવા માટે આ સંશોધન જૂથોએ પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરી. માત્ર ફલક ગોઠવણીના સાધનરૂપ નહીં પણ જ્ઞાન વ્યવસ્થાપન માટેના અસરકારક સાધનરૂપ રૂપાંતર કરવાનો પ્રયત્ન કર્યા. આ સંસ્થાઓની પ્રવૃત્તિઓ નીચે મુજબ છે.

8.7.1 લાયબ્રેરી રિસર્ચ સર્કલ (Library Research Circle (LRC))

1951માં એસ.આર.રંગનાથને દિલ્હીમાં એ સ્થાપિત કર્યું હતું. આ અભ્યાસ વર્તુળ દર રવિવારે તેમના નિવાસસ્થાને મળતું. વર્ગીકરણના વિવિધ પાસાઓની વિશેષતઃ કોલન ક્લાસીફિકેશન તપાસવા રહેતા. અભ્યાસ વર્તુળના સભ્યો ગહન વર્ગીકરણ માટે જરૂરી મૂળભૂત ખાસિયતો, સંયોજકચિહ્નો, વર્તુળ અને સ્તરના સ્પષ્ટીકરણ, ઝોન એનાલિસીસ વિશે ધ્યાન કેન્દ્રિત કરતા ગહન વર્ગીકરણના નામે કૃતિ ILA 1953માં પ્રકાશિત કરી. 1954 પછી આ પ્રવૃત્તિ વિખરાઈ.

8.7.2 એફઆઈડી/સીઆર (FID/CR)

રંગનાથનની દોરવણી સાથે FID/CR 1961 માં વર્ગીકરણ સૈદ્ધાંતિક ઉપરની સમિતિ રચી. સમિતિનું નામ FID/CR ઓળખાઈ. સમિતિએ વર્ગીકરણ સંશોધનમાં પ્રાણ પૂર્યાં. FID/CR, FID/CR નામે સામયિક વર્ષમાં ચાર વાર પ્રકાશિત કરે છે. જેમાં વર્ગીકરણ પ્રકલ્પોની યાદીઓ પ્રકાશિત કરવામાં આવે છે. FID/CR દ્વારા આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદો આયોજિત કરવામાં આવેલ.

8.7.3 વર્ગીકરણ સંશોધન સમૂહ

(Classification Research Group) (CRG)

CRGની રચના 1952માં લંડન ખાતે થઈ હતી. CRGનું શરૂઆતનું કાર્ય સેયર્સ મેમોરિયલ વોલ્યુમ (Sayers Memorial Volume) (1961)માં પ્રતિબિંબિત જોવા મળે છે. 1953માં CRG એ મુખકીય વર્ગીકરણ વિવિધ દષ્ટિકોણની રૂપરેખા આપતું સંપૂર્ણ પ્રકાશિત કર્યું. ‘માહિતી પદ્ધતિઓની બધી કાર્યરીતિઓના આધાર માટે મુખકીય વર્ગીકરણની જરૂરિયાત’ એ વિષયની નોંધ 1955માં બહાર પાડી. એ પછી ‘The need for a faceted Classification as the basis of all methods of Information Retrieval’ નામક દસ્તાવેજ 1955માં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો. તેમાં ત્રણ બાબતો 1. મુખક પૃથક્કર, 2. ફેરેડેનના વસ્તુઓ વચ્ચેના સિદ્ધાંતો અને 3. સરળ સંજ્ઞા સ્પષ્ટ કરવામાં આવ્યાં.

1952 થી 1960 ના ગાળામાં CRG ગ્રંથાલય વર્ગીકરણની વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ રચવા ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું. CRG એવો અભિપ્રાય ધરાવતું હતું કે અસ્તિત્વ ધરાવતી એવી સામાન્ય વર્ગીકરણ કમ્પ્યુટર પુનઃપ્રાપ્તિ માટે સાનુકૂળ નથી. તેથી આ જૂથ MARC Projectના સહયોગ હેઠળ સ્વયં સંચાલિત પુનઃપ્રાપ્તિની પદ્ધતિ માટે સામાન્ય વર્ગીકરણ પદ્ધતિનો વિકાસ કરવાનું નક્કી કર્યું.

1970 થી CRG સક્રિય રીતે નીચેના ક્ષેત્રોમાં રોકાયેલ છે.

1. જે. મિલ્સ દ્વારા H.E. Blissની Bibliographic Classificationનું પુનઃસંશોધનનું કાર્ય ઉપાડ્યું.
2. બ્રોડ સિસ્ટમ ઓર્ડરીંગ (BSO)ની સ્પષ્ટ રજૂઆત કરી.
3. LIS માટે વર્ગીકરણ પદ્ધતિ.
4. ડેરેક ઓરિસ્ટન દ્વારા PRECIS મળી.

8.7.4 ડોક્યુમેન્ટેશન રિસર્ચ એન્ડ ટ્રેનિંગ સેન્ટર

(Documentation Research and Training Centre) (DRTC)

ગ્રંથાલય વર્ગીકરણમાં વિવિધ સ્તરોએ સંશોધનને પુરસ્કૃત કરવાના હેતુસર ડૉ. એસ.આર.રંગનાથન દ્વારા બેંગલુરુમાં 1962માં DRTC ની સ્થાપના કરવામાં આવી.

1. ગહન અનુસૂચિઓના વિકાસને લઈને સંશોધન વિકાસ.
2. સ્વયંસિદ્ધ સત્યો અને સિદ્ધાંતોનો વિકાસ કરવા મૂળભૂત સંશોધન.
3. DRTCના પ્રાધ્યાપકો અને ભૂતપૂર્વ વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા ગહન કોઠાઓ વિકસાવવા અને તેની ચકાસણી કરવી.

DRTC ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ અને માહિતી વિજ્ઞાનના વિશિષ્ટ ક્ષેત્રોમાં વાર્ષિક પરિસંવાદો, કાર્યશિબિરો અને ટૂંકાગાળાના અભ્યાસક્રમમાં યોજે છે. આ સંસ્થા શારદા રંગનાથન એન્ડાઉમેન્ટ ફોર લાયબ્રેરી સાયન્સના સહયોગથી 'Library Science with Slant to Documentation and Information Studies (Q) 1964 થી પ્રકાશિત કરે છે.

8.7.5 ઈન્ટરનેશનલ સોસાયટી ફોર નોલેજ ઓર્ગેનાઈઝેશન

(International Society for Knowledge Organisation) (ISKO)

IKSOની સ્થાપના ફ્રેન્કફર્ટ, જર્મની ખાતે 1989માં થઈ છે. સંસ્થાનો મુખ્ય હેતુ, 'સંશોધન, સામાન્ય અને વિશિષ્ટ ક્ષેત્રોમાં જ્ઞાનવ્યવસ્થાની કાર્યરીતિમાં અમલ અને વિકાસ. વર્ગીકરણ સંશોધન અને કૃત્રિમ યુદ્ધ વચ્ચેની વિભાવનાને સંયોજિત કરવાને પ્રોત્સાહન આપે છે. આ સોસાયટી વિભાવનાની વસ્તુઓને તાત્વિક, મનોવૈજ્ઞાનિક અને પદ્ધતિસરની બાબતો પર વધુ ભાર મૂકે છે.

આ સોસાયટી વૈશ્વિક સમુદાયના સાથીઓ કે જેઓ જ્ઞાનવ્યવસ્થાપન માટે રચના વિસ્તાર, પુનઃસંશોધન અને અમલીકરણના ઉપકરણ માટે થઈને જેઓ પોતાનું યોગદાન વ્યક્તિગત અને સામુદાયિક રીતે સંપર્ક સાધી આપે છે.

આ સોસાયટીએ ચાર આંતરરાષ્ટ્રીય ઈસ્કો પરિસંવાદો યોજ્યા હતા. આ પરિસંવાદોનો ચર્ચાવિચારણા સારાંશની રજૂઆત વિભાગના 8.6.2માં કરવામાં આવી છે. આ સોસાયટી દ્વારા 'Knowledge Organisation' નામક ત્રિમાસિક સામયિક પ્રકાશિત કરે છે. જે સંપૂર્ણતઃ સિદ્ધાંત, વર્ગીકરણ, નિર્દેશીકરણને સમર્પિત છે.

8.8 વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓમાં સંશોધન (Research in Classification System)

વર્ગીકૃત કરવામાં અને નિર્દેશીકાર્ય પદ્ધતિઓમાંથી કઈ ઉત્તમ અને અસરકારક છે તે નિશ્ચિત કરવા માટેના અસંખ્ય અભ્યાસો હાથ ધરવામાં આવ્યા છે. જેમાંનાં મોટાભાગના અભ્યાસો વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ તરીકે નહીં પણ માહિતી પદ્ધતિઓમાં તેના અમલીકરણ અંગેના ચકાસણી માટે થયાં છે.

8.9 યુનિસિસ્ટ અને બ્રોડ સિસ્ટમ ઓફ ઓર્ડરીંગ (UNISIST and Broad System of Ordering) (BSO)

યુનિસિસ્ટ પ્રોગ્રામ યુનેસ્કો દ્વારા સરકારી કાર્યક્રમ હેઠળ હાથ ધરવામાં આવ્યાં હતાં. 1871માં આંતર સરકારોની પરિષદ યોજવામાં આવી હતી. તેની ભલામણ અનુસાર આ કાર્યક્રમ શરૂ કરવામાં આવેલ. આ અહેવાલના કેટલાક ભાગો પૈકીનું એક પ્રકરણ યાંત્રિકી વિકાસ માટેનું હતું, જેમાં સૂચવવામાં આવેલ કે વ્યાપક વિષય મથાળાઓની એક અધિકૃત યાદી બનાવવી, જે વિશિષ્ટ પ્રલેખોના ડેટા કરતાં મોટાભાગના વિભાગોનું સ્થાન અને બદલી કરવાને ઉપયોગી નીવડે.

અસ્તિત્વમાં રહેલ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ આ હેતુ સિદ્ધ કરી શકે કે તેની તપાસ કરવા ASLIBને વિનંતી કરવામાં આવતાં ASLIB ની સમિતિએ અનુભવ્યું કે કોઈપણ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ આ માટે સાનુકૂળ નથી. આથી યુનિસિસ્ટે એવું તારણ કાઢ્યું કે સ્ટાન્ડર્ડ રેફરન્સ કોડ (SRC) જેવી નવી પદ્ધતિ વિકસાવવી, પછીથી વિકસાવેલ આ પદ્ધતિ ‘બ્રોડ સિસ્ટમ ઓફ ઓર્ડરીંગ’ તરીકે જાણીતું બન્યું.

8.10 FIDની સ્ટાન્ડર્ડ રેફરન્સ કોડ (SRC) અને બીએસઓ (BSO) માટેની ભલામણ (FID Proposal for SRC and BSO)

FID/CCC યુડીસી અને અન્ય વર્ગીકરણ પદ્ધતિને આશ્રય યોજના (Roof Scheme) તરીકે રૂપાંતરિત ભલામણ હેઠળ 1971-72ના ગાળામાં BSOના વિકાસ માટે યુનેસ્કો સાથે કરાર કર્યા. પણ FIDની 1972ની પરિષદો બુડાપેસ્ટ (હંગેરી)માં ભરાઈ, તેણે FID/CCCની પેનલ કાર્યકારીણી જૂથ 1971માં રહ્યું જેને વિસ્તાર્યું જે FID/SRC તરીકે ઓળખાયું. આ જૂથનો ઉદ્દેશ SRC તૈયાર કરવાનો હતો. જે યુનેસ્કોની ઈચ્છા પ્રમાણે BSO તરીકે કાર્ય કરે.

FID એ 1978માં Broad System of Ordering (BSO) શિડ્યુઅલ અને ઈન્ડેક્સ પ્રકાશિત કર્યું.

8.11 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણની વિશિષ્ટ યોજનાઓ (Special Schemes of Library Classification)

છેલ્લા પાંચ દાયકાઓ સાક્ષી રહ્યા છે કે વિશિષ્ટ ગ્રંથાલયો અને માહિતી કેન્દ્રોની આવશ્યકતા પૂરી કરવા અનેક એવી વિશિષ્ટ ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ અસ્તિત્વમાં આવી છે. આ વિશિષ્ટ પદ્ધતિઓ રચવાની સમસ્યાઓ માટે ઉત્કૃષ્ટ તપાસ કરવામાં CRG અને DRTCના સભ્યો ઉદ્દેશો ધરાવતા હતા.

વિશિષ્ટ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓની રચના કરવાની મુખ્ય સમસ્યાઓ મુખ્યકીય કોઠાઓને વિકસાવીને હલ કરવામાં આવ્યાં. ગહન વર્ગીકરણના કોઠાઓની રચના, ધોરણો અને

પ્રક્રિયા એસ.આર.રંગનાથને તેમના 'ડિઝાઇન ઓફ ડેપ્થ ક્લાસીફિકેશન મેથડોલોજી (1964) દ્વારા રજૂ કર્યાં. CRGના સભ્યોએ અનેક એવી વિશિષ્ટ યોજનાઓ પ્રકાશિત કરી. DRTC એ પણ 1963 થી 1975 દરમિયાન 50 જેટલા ગહન કોઠાઓ વિવિધ વિષય ક્ષેત્રો વર્ગીકૃત કરવાના કોઠાઓ પ્રકાશિત કર્યાં. 1967 થી 1971 દરમિયાન અન્ય 71 ગહન કોઠાઓની રચના કરવામાં આવી. જે પૈકીની કેટલીક વિશિષ્ટ યોજનાઓ નીચે મુજબ છે.

1. સોઈલ અર્થ સાયન્સ / બી.સી.વિકરી
2. ક્લાસીફિકેશન ઓફ સોશિયલ સાયન્સ / 1961 / બી.એફ.કટાલે
3. બ્રિટિશ કેટલોગ ઓફ મ્યુઝિક ક્લાસીફિકેશન / ઈ.જે.કોટસ
4. ડાયમંડ ટેકનોલોજી/જે.ઈ.એલ. ફરાઈને
5. ઓર્ગેનાઈઝીંગ ધી આર્ટ્સ, 1962/પીટર એફ. બ્રોકસી.
6. ક્લાસીફિકેશન ઓફ પર્ફોમિંગ આર્ટ્સ, 1968/એન્થોની.
7. ક્લાસીફિકેશન ઓફ લિટરેચર, ઓફજઝ, 1970/ ડી. ડબલ્યુ. લેગરિઝ.

8.12 ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ અને કમ્પ્યુટર

(Library Classification and Computer)

બીજા વિશ્વયુદ્ધ બાદ વિજ્ઞાણકીય યુગનો પ્રારંભ થયો. કમ્પ્યુટર એ સર્વતોમુખી સાધન બન્યું, જેણે પુનરાવર્તિત કાર્યમાંથી આપણને મુક્ત કર્યાં, અને કંઈક સર્જનાત્મક કાર્ય કરવાને પ્રથા. શું આપણે કમ્પ્યુટર પર પ્રલેખોને વર્ગીકૃત કરવાને માટે આધાર રાખી શકીએ ?

રંગનાથન એવું મંતવ્ય ધરાવતા હતા કે પ્રલેખોના વિષયના નિર્ણયમાં તેના બધા મુખકો અને પંક્તિઓમાં વર્ગીકરણ સ્પષ્ટપણે સંકળાયેલું હોય છે. આ કાર્ય આપણે પ્રલેખોના શબ્દોના આંકડાકીય, પૃથક્કરણ કરી ન શકીએ, જે યંત્ર માત્ર કરી શકે. કમ્પ્યુટર તાર્કિક નિર્ણય લેવા શક્તિમાન છે પણ વર્ગીકરણ માનવ દ્વારા થતું હોય છે, જ્યાં સુધી કમ્પ્યુટર માટે વિચારીને યોગ્ય નિર્ણય લેવાની શક્તિ આવશે. ત્યારે એ વર્ગીકરણને કાર્ય કરી શકશે. 1950ના દાયકાથી કે.પી.પેન્સ, રિગ્બી, આર.ફિએન અને અન્ય લોકો વર્ગીકરણ ઉપર સંશોધન કરી રહ્યા છે. જોન્સનના મતે 'વર્ગીકરણ એ વિભાગાત્મક અભિગમ કરતા આંકડાકીય બાબતને વધુ પ્રોત્સહન આપે છે. માનવશ્રમ દ્વારા થતું વર્ગીકરણ કાર્ય કમ્પ્યુટર દ્વારા વધુ વ્યાપક રીતે થઈ શકે છે.' તેમણે વધુ નિરીક્ષણ કરતા જણાવ્યું છે કે ગ્રંથાલયના હેતુઓ માટે સ્વયં સંચાલિત વર્ગીકરણ ભાવિ ઊજળું નથી.

8.13 ઈન્ટરનેટ : લાયબ્રેરી ક્લાસીફિકેશન સ્કીમ્સ (ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિ)

(INTERNET : LIBRARY CLASSIFICATION SCHEMES)

ઈન્ટરનેટ એ મહત્તમ માહિતીનો ભંડાર છે, જેમાં સો લાખ માહિતી પૃષ્ઠો છે. ઈન્ટરનેટ ઉપર જરૂરી માહિતી શોધમાં માટેનું કાર્ય વિલક્ષણ ગહન છે. ગ્રંથાલય, વર્ગીકરણ વિષેની પદ્ધતિઓ શોધવા પ્રયત્ન કરીએ તો માહિતી પુનઃપ્રાપ્તિ માટેના નેટવર્કનો ઉપયોગ દ્વારા પ્રગટ થાય છે. ગ્રંથાલય વર્ગીકરણની યોજનાઓ સ્વીકારવા માટેના લાભો આ પ્રમાણે છે.

- વિષય શોધની સુવિધા ઉત્કૃષ્ટ બનાવી શકાય.
- બહુભાષાકીય શોધને પૂરી પાડવાની શક્યતા.
- અન્ય સેવાઓ સાથે એને સંલગ્ન કરી શકાય છે.
- બૃહદ ડેટાબેઝીઝ સાથે ભાગીદારી કરવા માટેની સુવિધા.

વિશેષમાં, જો ઈન્ટરનેટ સેવા પૂરી પાડનાર પ્રચલિત વર્ગીકરણ યોજના અને અસ્તિત્વ ધરાવતી પદ્ધતિ માટે ઉપયોગ કરે છે, તેવી અદ્યતન રાખવા માટેની તક પ્રાપ્ત થાય, એ જે સમયાંતરે નિયમિત પુનઃસંવર્ધન થતી હોઈને અને તે તેના ઉપયોગ કરનારાઓમાં પ્રચલિત છે. ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ અથવા વિષય મથાળાઓ વિષેની યાદી ઈન્ટરનેટની સ્થાન (Sites) યાદી ઉપરથી શોધી શકીએ છીએ. <URL : [http:// www.instate.edu/cyberstacks/ctw.html](http://www.instate.edu/cyberstacks/ctw.html)

કેટલીક ઈન્ટરનેટ સાઈટ્સ જે પ્રલેખો/સ્ત્રોતોને વ્યવસ્થિત કરવા માટેની ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓના યાદી નીચે આપેલી છે.

ડીડીસી સાઈટ્સનો ઉપયોગ

Sites Using DDC

Cyber Dewey : A Catalogue for the world Wide Web. Devid A. Mundie (Pittsburgh, Penn)

<URL : <http://vory.im.com/-mundie/HHDC/CyberDewey.html>>

Canadian Information by Subject. Ottawa : Library of Canada. <URL : <http://www.nicbnc.ca/caninfo/esub.html>>

PICK : Quanlity Internet Resourcec in Librarey and Information Science. Aberystwyth : University of Wales Aberystwyth, Thomas Parry Library <URL : <http://www.aber.ac.uk/~tpwww/e/pick.html>>

NetFirst. Dublin, Ohio : OCLC.

ડીડીસીનો ઉપયોગ કરતી સાઈટ્સ (Sites Using UDC BUBL સબ્જેક્ટ ટ્રી (બબલ વિષયવૃક્ષ)નો હેતુઓ દરેક વિષય ક્ષેત્રમાં યુકે ઈન્ટરનેટના સ્ત્રોતો વિષેની વ્યાપક ક્ષેત્રને આવરી લેતી માહિતી પૂરી પાડે છે. બલ્બ માહિતી સેવા એ સંયુક્ત માહિતી પદ્ધતિઓની સમિતિની નાણાકીય સહાયથી યુકેના ઉચ્ચ શિક્ષણ સમુદાયને રાષ્ટ્રીય સ્તરે સેવા પૂરી પાડે છે.

ધી એન. આઈએસએસ ડિરેક્ટરી ઓફ નેટવર્કેડ હિસોસીંગ નામે પસંદગી મુક્ત એવી વૈદક સંબંધી માહિતી સ્ત્રોત સૂચિઓ અંગેની સેવા પૂરી પાડે છે. સામાન્યપણે યુડીસીનો ઉપયોગ કરે છે. ફેંદાફેંદી સર્જને સેવા પૂરી પાડે છે. ગમે તેમ પણ વિષય આધારિત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓનો ઉપયોગ કરીને અલગ ખોળાઓ માટેનો વિભાગ રચી આપે છે.

ઓમની (ઓર્ગેનાઈસીંગ મેડિકલ ઈન્ફોર્મેશન) OMNI (Organising Medical Networked Information) એ વૈદક સંબંધિત સૂચિઓતોમાંથી પસંદગીયુક્ત વિષય સેવા આપે છે. શોધખોળ વાંચન સર્જવા માટે સામાન્યપણે યુડીસીનો ઉપયોગ કરે છે. ગમેતેમ, તેઓ વિષય આધારિત વર્ગીકરણ પદ્ધતિ રચીને અલગ ઓળખોની/શોધખોળ વિભાગ રચે છે.

ઈન્ટરનેટ ઉપર લાખો પ્રલેખોને વર્ગીકૃત કરવાનું કાર્ય બહુ ખર્ચાળ અને સમય લાગે તેવું મોટું કાર્ય છે. ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતોનું સ્વયંસંચાલિત વર્ગીકરણ શરૂ કરવાના સંશોધન પ્રકલ્પો પ્રાપ્ય છે. આ પ્રકલ્પોની પ્રક્રિયા તપાસવામાં આવ્યા પછી વિષય પદોને બદલવા માટે (શોધ ડેટાબેઝ સંગ્રહિત) વર્ગીકૃત સંજ્ઞાને સ્વીકારવી પડે. દા.ત. જ્યારે નોર્ડિક WAIS/WWW Project (Luna) અને Project Gerhard (ઓલ્ડનવર્ગ) રૂપાંતર કરવાને યુડીસીનો ઉપયોગ કરે છે. OCLCનો પ્રોજેક્ટ સ્કોર્પીયન DDC સ્વીકાર કર્યો, અનેકો પ્રકલ્પો માનસિક નેટવર્કો એક સ્વયંસંચાલિત રૂપાંતર, જે વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓની પ્રગતિઓને તપાસવાનું કાર્ય કરે છે.

8.14 નિષ્કર્ષ (CONCLUSION)

આ પૂર્વેના વિભાગોમાં આપણે એવું સૂચિત થાય છે કે ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ/જ્ઞાન વ્યવસ્થા એ 29મી સદીમાં માહિતી સમાજના સંદર્ભમાં એની મહત્તમ પ્રસ્તુતા અને આગવી ભૂમિકા અદા કરવાની રહેશે.

એફઆઈડી/સીઆર અને ઈસ્કોને પાત્ર છે કે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ અને જ્ઞાન વ્યવસ્થાઓ એ મુખ્ય લક્ષ્ય અને ચર્ચાનું કેન્દ્ર બની રહેશે. એવું કહેવાની આવશ્યકતા નથી, ગ્રંથાલય અને માહિતી વિજ્ઞાનની અન્ય કોઈ પણ શાખા કરતાં ગ્રંથાલય / જ્ઞાન વ્યવસ્થા એ સર્વોચ્ચ શિખરે પહોંચી છે. આપણે આત્માર માનવો જોઈએ કે જેવા કે, સેયર્સ, વિકરી, ફોસ્કેટ, લેંગવેજ અને મિલ્સ જેઓએ આ વિષયના વિકાસ અને વૃદ્ધિ કરવાનો મજબૂત પાયો નાંખ્યો છે. એ પછી ડાઈલબર્ગ, નેન્સી વિલિમ્સન અને આઈ.સી.મેકઈલવેઈન જેવી પ્રખ્યાત વ્યક્તિઓએ ગ્રંથાલય વર્ગીકરણને નવી દિશા આપીને, આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે જ્ઞાન વ્યવસ્થા પદ્ધતિ રૂપાંતરિત કરીને તેના બધા પાસાઓની ચર્ચા આંતરરાષ્ટ્રીય સાકાર થઈ.

8.15 સારાંશ (SUMMARY)

ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના ઈતિહાસ, પ્રવાહો અને વિકાસોમાં મેલ્વિલ ડ્યૂઈએ ડેસિમલ ક્લાસિફિકેશન 1876ના વર્ષમાં તૈયાર કરી તેથી એનો યુગારંભ થયો. રંગનાથને વર્ગીકરણનો

ઈતિહાસ સદીઓથી સ્પષ્ટ રીતે શોધી કાઢ્યો અને ત્રણ ભિન્ન તબક્કામાં, જેમાં કે પૂર્વ મુખક કાળ (1876-1896), મુખકકાળમાં રૂપાંતર (1897-1932) અને મુખકકાળ (1933-1972)

છેલ્લાં પાંચ દાયકાઓ દરમિયાન ત્રણ પ્રમુખ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓમાં વિકાસ થયો, જેવી કે ડીડીસી, યુડીસી, સીસી, DDC ની આવૃત્તિ પ્રકાશિત (1976) માં થઈ એ પછી 19મી આવૃત્તિ (1979), 20મી આવૃત્તિ (1989) 21મી આવૃત્તિ (1996) અને 22મી આવૃત્તિ (2003)માં નિયમિત રીતે એની આવૃત્તિઓ પ્રકાશિત થતી રહી છે એના સાક્ષી છીએ. 1988 જુલાઈથી ફોરેસ્ટ પ્રેસ - જે ડીડીસીના પ્રકાશક એ ઓસીએલનાં એક ભાગ બન્યો. DDCની 21મી આવૃત્તિ (1996)માં એ સ્વરૂપમાં પ્રકાશિત થઈ : 1 મુદ્રિત 2 ડ્યૂઈ ફોર વિન્ડોઝ (સીડીરૂપે). ગ્રંથાલયના ઉપભોક્તાઓની આવશ્યકતાને લઈને યુડીસીની સંક્ષિપ્ત અંગ્રેજી આવૃત્તિ બહાર પાડવામાં આવી (AEE = એબ્રિજ ઇંગ્લિશ એડિશન) આઈએમઈએ 1985 અને 1988માં બે ભાગોમાં પ્રકાશિત કરી હતી. ફરી 1993માં IME એ પ્રકાશિત કરી. આ આવૃત્તિઓમાં બે વધુ નવા પ્રતિકો ઉમેર્યા, દા.ત. (વળી જુઓ એ અર્થમાં) અને = (સમાંતર વિભાગ એ અર્થમાં) 4નો અંક ભાષાવિજ્ઞાન માટે ઉપયોગમાં હતો, તેને સ્થગિત કર્યો. આ 4ના ભાષાવિજ્ઞાનના અંકોને 8 સાહિત્યમાં રૂપાંતરિત કર્યા. કમ્પ્યુટર આધારિત માહિતી પ્રત્યાયનમાં યુડીસી અસરકારક રીતે પ્રયોજાય છે.

સીસીની 7મી આવૃત્તિ સૂચિ વિના 1987 માં પ્રકાશિત થઈ હતી. તેમાં કેટલાંક ફેરફારો સામેલ કર્યા. તે સાથે પાંચ વધુ સંયોજક ચિહ્નો ઉમેર્યા, જેમ કે, & (એમ્પરસેન્ડ), + (વત્તા) = (બરોબર), * (ફૂદડી) અને ‘ (ઉલ્ટાવેલું અલ્પવિરામ) કમ્પ્યુટર નિર્મિત નિર્દેશીકરણ સેવાઓમાં સીસીની ચકાસણી થયેલ છે.

વર્ગીકરણના વિવિધ પાસા અને જ્ઞાન વ્યવસ્થા વિષેની ચર્ચાઓ કેટલાંક આંતરરાષ્ટ્રીય પરિસંવાદોમાં હાથ ધરાઈ હતી. FID/CR 1997 સુધીમાં 6 આંતરરાષ્ટ્રીય પરિસંવાદો આયોજિત કર્યા હતા. ISKO (આઈએસકેઓ) એ 1996 સુધીમાં ચાર આંતરરાષ્ટ્રીય પરિસંવાદો જ્ઞાન વ્યવસ્થા કાયમ આયોજિત કર્યા હતા.

છેલ્લાં પાંચ દાયકાઓમાં 1950ના દાયકાથી સંસ્થાઓ, મંડળીઓ અને સંશોધન જૂથો ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ/જ્ઞાન વ્યવસ્થાના ઉદ્દેશો માટે અસ્તિત્વમાં આવ્યા હતા. ધી લાઈબ્રેરી રિસર્ચ સર્કલ 1951માં સીઆરજી (1952)મી તરીકે ઓળખાયું જેને અનુસરીને એફઆઈડી/સીઆર (1961), ડીઆરટીસી (1962) અને આઈસકેઓ (1989) સ્થપાયા હતા. આ સંસ્થાઓ સંશોધન પ્રવૃત્તિઓ હાથ ધરે છે અને ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ/જ્ઞાન વ્યવસ્થાના વિકાસ અર્થે પ્રદાન કરે છે.

ઉત્તમ અને વધુ પ્રભાવશાળી/અસરકારક વર્ગીકરણ અને નિર્દેશીકરણ પદ્ધતિમાં નક્કી કરવા માટેના અસંખ્યા અભ્યાસો હાથ ધરવામાં આવ્યા હતા. યુનેસ્કો દ્વારા 1871માં યુનિસિષ્ટ કાર્યક્રમ માટે સહકાર લઈને FID, ASLIB અને CRG સાહસ કરવાને લઈને બ્રોડ સિસ્ટમ ઓફ ઓર્ડરિંગનો બહાર પાડી. વધારામાં પ્રમુખ પદ્ધતિઓ વિકાસ કર્યો, વિશિષ્ટ વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ છેલ્લાં પાંચ દાયકામાં બહાર પડી અને પ્રકાશિત થઈએ. એક નોંધપાત્ર બાબત હોઈ શકે. સીઆરજીના સભ્યો અને ડીઆરટીસીના વિદ્યાશાખના વિશિષ્ટ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ અને સીસી આધારિત વિવિધ વિશિષ્ટવિષયક્ષેત્રોમાં ગહન કોઠાઓ તૈયાર કર્યા. 1950ના દાયકામાં કમ્પ્યુટર દ્વારા પ્રલેખો વર્ગીકૃત કરવાના

કાર્ય અંગેના અભ્યાસો કે.પી.એસ. જોન્સ, આર.ફિમેન અને રિગ્બી સ્વયં સંચાલિત વર્ગીકરણના ક્ષેત્રમાંના પ્રયત્નોએ પાયાનું કાર્ય કર્યું છે. જોન્સે તારણ કાઢ્યું હતું કે ગ્રંથાલયના ઉદ્દેશો માટે સ્વયંસંચાલિત વર્ગીકરણનું ભાવિ બહુ ઉજળું નથી.

એ ટૂંકમાં જણાવવાનું કે વર્ગીકરણ/જ્ઞાન વ્યવસ્થા 21મી સદીમાં ઉદ્ભવતા માહિતી સમાજના સંદર્ભમાં વધુ પ્રસ્તુત અને મહત્વપૂર્ણ અને આગવી ભૂમિકા નીભાવવાની રહેશે. આ બે પાસાંઓ હકીકતની દૃષ્ટિએ કે કેન્દ્રબિંદુ રહેશે, જેનો પ્રયત્નોનો યશ એફઆઈડી/સીઆર અને આઈએસકેઓને ફાળે જાય છે.

8.16 બહુવિકલ્પીય પ્રશ્નો (ઉત્તર સહિત)

1. DDCની કઈ આવૃત્તિથી વધારાની પાંચ તાલિકાઓ ઉમેરવામાં આવી ?
 (A) 16 મી આવૃત્તિ 1958 (B) **19મી આવૃત્તિ 1979**
 (C) 18મી આવૃત્તિ 1971 (D) 17મી આવૃત્તિ 1965
2. કઈ આવૃત્તિથી ડીડીસી 4 ખંડોમાં પ્રકાશિત થઈ ?
 (A) **20મી આવૃત્તિ 1989** (B) 21મી આવૃત્તિ 1996
 (C) 19મી આવૃત્તિ 1979 (D) 18મી આવૃત્તિ 1971
3. ISKOની સ્થાપના કયા વર્ષમાં કરવામાં આવી ?
 (A) 1988 (B) **1989**
 (C) 1987 (D) 1979
4. મદ્રાસ ખાતે ISKOની બીજી પરિષદ કયા વર્ષમાં યોજાઈ હતી ?
 (A) 1993 (B) 1994
 (C) **1992** (D) 1991
5. ડૉ. રંગનાથને દિલ્હીમાં Library Research Circleની સ્થાપના કયા વર્ષમાં કરી હતી ?
 (A) **1951** (B) 1953
 (C) 1952 (D) 1954
6. CRGની રચના કયા વર્ષમાં થઈ ?
 (A) 1951 (B) 1957
 (C) **1952** (D) 1954
7. DRTCની સ્થાપના બેંગલુરુમાં કયા વર્ષમાં કરવામાં આવી ?
 (A) 1951 (B) 1961
 (C) 1952 (D) **1962**
8. BSOની રચના કયા વર્ષમાં કરવામાં આવી ?
 (A) **1978** (B) 1977
 (C) 1979 (D) 1980

8.17 તમારી પ્રગતિ ચકાસો (ઉત્તર સહિત)

1. ડૉ. રંગનાથને માન્ય કરેલ વિભાજન કાળના નામ આપો.

.....

.....

.....

.....

2. DDC 21મી આવૃત્તિના બે સ્વરૂપોના નામ આપો.

.....

.....

.....

.....

3. IME (1985)માં કયા બે નવાં પ્રતીકો ઉમેરાયા.

.....

.....

.....

.....

4. CC7મી આવૃત્તિમાં ઉમેરવામાં આવેલા સંયોજકચિહ્નોની યાદી બનાવો.

.....

.....

.....

.....

5. પાંચમી ICSSR પરિષદનો વિષય જણાવી તે કયા સ્થળે ભરાઈ હતી તે જણાવો.

.....

.....

.....

.....

6. CRGના સ્થાપકના નામ જણાવો.

.....

.....

.....

.....

7. ISKOની સ્થાપના કયા વર્ષમાં થઈ ?

.....

.....

.....

.....

8. DRTCનું પૂરું નામ જણાવો.

.....

.....

.....

.....

9. BSOનું પૂરું નામ આપો.

.....

.....

.....

.....

1. (1) પૂર્વ-મુખકકાળ (1876-1896)
(2) મુખકકાળમાં પરિવર્તન (1897-1932)
(3) મુખકકાળ (1933-1972)
2. (1) મુદ્રિત સ્વરૂપ (2) ડ્યૂઈ ફોર વિન્ડોઝ
3. - અને =
4. &, +, = અને ”
5. ‘જ્ઞાનના પ્રતિનિધિત્વ અને વ્યવસ્થાપન માટે વર્ગીકરણ સંશોધન’ ટોરન્ટો.
6. ઈ.જે.કોટસ, જે.ફેરેકેને, ડી.જે.ફોસ્કોટ, જે. મિલ્સ બી.આઈ.પામર
7. 1989
8. Documentation Research and Training Centre. Broad System of Ordering.

8.18 ચાવીરૂપ શબ્દો (Key words) :

એઈઈ	: એબ્રીજડ ઈંગ્લીશ એડિસન (સંક્ષિપ્ત અંગ્રેજી આવૃત્તિ)
એસ્લીબ	: એસોસિએશન ફોર ઈન્ફોર્મેશન મેનેજમેન્ટ
બીએસઆઈ	: બ્રિટીશ સ્ટાન્ડર્ડ ઈન્સ્ટિટ્યુટ
બીએસઓ	: બ્રોડ સિસ્ટમ ઓર્ડિરિંગ
સીસી	: કોલન ક્લાસિફિકેશન
સીઆરજી	: ક્લાસિફિકેશન રિસર્ચ ગ્રુપ
ડીડીસી	: ડ્યૂઈ ડેસિમલ ક્લાસિફિકેશન
ડીઆરટીસી	: ડોક્યુમેન્ટેશન રિસર્ચ એન્ડ ટ્રેઈનીંગ સેન્ટર
એફઆઈડી/સીઆર	: ઈન્ટરનેશનલ ફેડરેશન ફોર ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ ડોક્યુમેન્ટેશન કમિટિ ઓન ક્લાસિફિકેશન કમિટિ
એફઆઈએલ/સીસીસી	: ઈન્ટરનેશનલ ફેડરેશન ફોર ઈન્ફોર્મેશન એન્ડ ડેવલપમેન્ટ/સેન્ટ્રલ ક્લાસિફિકેશનનું કમિટિ.
આઈસીએસયુ	: ઈન્ટરનેશનલ કાઉન્સિલ ઓફ સાયન્ટિફિક યુનિયન
આઈએમઈ	: ઈન્ટરનેશનલ મિડીયમ એડિશન
આઈએસસીસીઆર	: ઈન્ટરનેશનલ સ્ટડી કોન્ફરન્સ ઓન ક્લાસિફિકેશન રિસર્ચ
આઈએસકેઓ	: ઈન્ટરનેશનલ સોસાયટી ફોર નોલેજ ઓર્ગેનાઈઝેશન
એલઆરસી	: લાઈબ્રેરી રિસર્ચ સર્કલ

યુડીસી	: યુનિવર્સલ ડેસિમલ ક્લાસિફિકેશન
યુનેસ્કો	: યુનાઈટેડ નેશન્સ એજ્યુકેશનલ, સાયન્ટિફિક એન્ડ કલ્ચરલ ઓર્ગેનાઈઝેશન
યુનિસિસ્ટ	: યુનાઈટેડ નેશન્સ વર્લ્ડ સાયન્સ ઈન્ફર્મેશન સિસ્ટમ

8.19 સંદર્ભ અને વિશેષ વાંચન

- * Dahiver, I. (1977) Major Development in Classification in Advance in Librarianship Vol. 7 New York : Academic Press.
- * Krishan Kumar (1976) Classification of Classification Delhi : Vikas
- * Maly A.ed. (1976) Classification in the 1970 S : A Second look. London Clive Bingley (1978) Sayers Manual of Classification for Librarians. London : Andre, Deutsche.
- * Ranganathan, S.R. (1965), Library Classification - through a Century. L SSD, 2(1)
- * દયાની, પુષ્પા (2001) પુસ્તકાલય વર્ગીકરણ
ન્યુ દિલ્હી : ESS ESS
- * ન્યુ છગન (2013) ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પ્રવેશિકા
અમદાવાદ : પાર્શ્વ

